

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

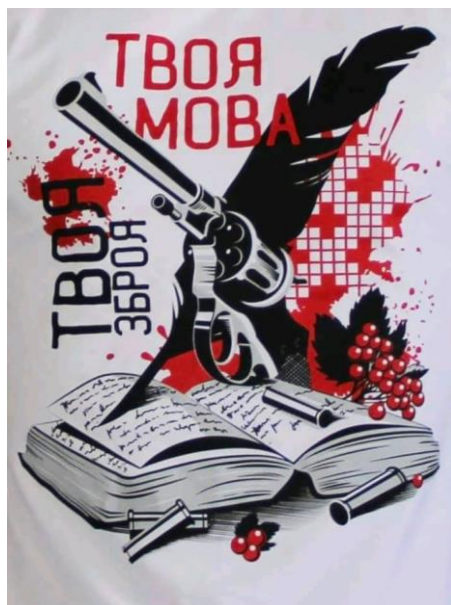
**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

**ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

21 ЛЮТОГО 2025 РОКУ

Львів 2025

«Мова — кордон національної безпеки»: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 21 лютого 2025 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2025. 382 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Василь ПОПОВИЧ, доктор технічних наук, професор;

Роман ЛАВРЕЦЬКИЙ, кандидат історичних наук, доцент;

Ігор КОВАЛЬ, кандидат педагогічних наук;

Ярослав ІЛЬЧИШИН, кандидат педагогічних наук;

Лідія ВЕРБИЦЬКА, кандидат філологічних наук;

Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук;

Тетяна БОТВИН, доктор філософії, доцент;

Мар'яна ГДАКОВИЧ, кандидат філологічних наук, доцент;

Тетяна КОНІВІЦЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент;

Марина КУЛЬЧИЦЬКА, кандидат філологічних наук, доцент;

Олександра ПАЛЬЧЕВСЬКА, кандидат філологічних наук, доцент;

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук;

Ольга ШЕЛЮХ, кандидат філологічних наук, доцент.

Збірник укладено за тезами доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова — кордон національної безпеки» 21 лютого 2025 року.

Матеріали друкуються українською, польською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- Секція 1. Мова і національна психологія. Мова як інструмент гібридної війни.
- Секція 2. Національні мови і культури в їх специфіці та взаємодії. Українська мова у світі.
- Секція 3. Актуальні проблеми викладання української мови у вищій школі.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

©ЛДУ БЖД, 2025

**МОВНІ МАНІПУЛЯЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ:
РОЛЬ КІНЕМАТОГРАФА У ФОРМУВАННІ ІДЕОЛОГІЧНИХ
НАРАТИВІВ**

Каріна ДИДА,

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Мова завжди була одним із найважливіших аспектів функціонування суспільства. Саме вона є одним з найдієвіших інструментів управління свідомістю в соціумі. Це відображається не лише в міжособистісному спілкуванні, але й на рівні медіа, мистецтва, маркетингових кампаній та політичної діяльності.

Отже, мовлення або, як її ще називають, мовна маніпуляція – це один з різновидів впливу, що здійснюється шляхом залучення та використання деяких ресурсів мови. Метою такої маніпуляції є прихований вплив на когнітивну та поведінкову діяльність людини, що одержує інформацію [4].

До класичних способів застосування ресурсів мови для впливу на громадськість належать такі методи, як перекручування фактів, розмиття меж між правдою та брехнею, ігнорування контексту, вибіркове подання інформації, використання евфемізмів та дисфемізмів, вибір термінів для емоційного забарвлення, підміна понять тощо.

Такі прийоми зазвичай застосовують владні верхівки з ціллю управління масовою свідомістю, тобто задля забезпечення такої поведінки, яка є необхідною та бажаною. Варто згадати афоризм Н. Ротшильда, пізніше процитований В. Черчилем: «Хто володіє інформацією, той володіє світом», який влучно описує застосування мовних ресурсів та їхню роль в контексті політичного дискурсу.

Найчастіше для мовної маніпуляції вживають лексичні засоби, до яких відносимо вдаль використання багатозначних слів, синонімів, омонімів та ін. Здебільшого це робиться з метою заміни якогось поняття.

Суть використання підміни понять полягає в штучній заміні загальноновживаних термінів, які викликають здебільшого негативні

емоції; новими, які сприймаються нейтрально чи позитивно. З часом такий підмінений вислів вкорінюється і починає функціонувати в соціумі як єдино правильний [6]. Як приклад такого явища є вживаний пропагандистами термін *«спеціальна військова операція»* замість *«війна»*, оскільки останнє викликає набагато більше негативних асоціацій.

В умовах ведення гібридної війни мова та її залучення й використання в інформаційно-психологічних операціях, себто ПСО, є ваговою частиною інформаційної війни, оскільки це має значний психологічний вплив на суспільство, а отже, незворотні наслідки.

На міжнародній політичній арені Росія є одною з країн, яка найбільш вправно володіє використанням мовно-психологічного впливу на свідомість людей, адже вона вже не перший рік формує ідеологічні наративи щодо багатьох аспектів життя, які й досі залишаються гострими для українського народу. Це стосується таких тем, як «велич Радянського Союзу», визнання незалежності України та її суверенітету, питання мови на території України, анексія та окупація українських територій тощо.

Важливо зазначити, що Росія не видумує нові факти для маніпулювання, а використовує соціально важливі питання, що побутують у суспільстві в певний період часу, та спекулює ними, передаючи інформацію через вищезазначені методи, зокрема шляхом пропагування чи нав'язування провідних тез із кремлівських «методичок».

Яскравими прикладами використання мовних маніпуляцій із перекручуванням фактів та залученням емоційно-забарвлених висловів може слугувати низка обставин, що відбулась в Італії протягом 2024 року. Російські пропагандисти активно поширюють дезінформацію про події російсько-української війни серед італійців, здійснюючи вплив на громадську думку шляхом використання чутливих тем. Неодноразово проводились кінопокази російських фільмів, в яких виправдовується вторгнення на територію України та демонструється наратив про скоєння злочинів українськими військовими.

У театрі Флавіо, що в Римі, відбувся показ псевдодокументальної стрічки про події на Донбасі, де неодноразово лунали найпоширеніші маніпулятивні вислови росіян про *«нацистську Україну, яка намагається знищити Донбас»* та *«маріонеток Заходу»*,

що загрожують миру на російї» [2]. Пропагандистські ЗМІ одразу після завершення події почали поширювати тезу про те, що *«українські нацисти намагались зірвати показ»*, що вказує на активність та швидкість поширення дезінформації серед суспільства.

Також в італійському місті Модена повинна була відбутись виставка про, так званий, *«розквіт»* Маріуполя під час російської окупації. В анонсі даної події були вислови про успіхи росіян у швидкому відновленні міста після його масштабного руйнування [1]. У цій ситуації спостерігається навмисне ігнорування контексту, тобто *«пропускається»* факт того, що це саме через російське вторгнення Маріуполь зазнав цих руйнувань.

Росія й надалі продовжує активно поширювати дезінформацію в маси, адже на початку 2025-го року в різних містах Італії заплановані покази двох начебто різних стрічок від телеканалу RT *«Майдан, дорога до війни»* та *«Діти Донбасу»*, в яких одна суть – викривлення інформації щодо реальних подій Революції гідності та початку війни на території України [1].

Італія не єдина країна, де Росія намагається вкорінити свої впливи для просування образу *«хороших росіян»* та нав'язування ідеї *«за мир і проти війни»*. Не так давно, у вересні 2024 року, на Венеціанському міжнародному кінофестивалі був представлений документальний фільм режисерки російського походження – *«Росіяни на війні»* [5].

Сюжет фільму полягає в тому, що режисерка Анастасія Трофимова незаконно потрапила у російську військову частину та провела там 7 місяців, демонструючи як *«російські військові втомились від війни»* та *«не знають за що воюють»*. Стрічка представлена як антивоєнна, проте вона наскрізь пронизана проросійськими наративами. Наприклад, початок російсько-української війни у фільмі датується 2022 роком, а все що було від 2014 вказується як *«громадянська війна на Україні»*.

Також у стрічці заперечується скоєння злочинів росіянами на українських територіях, адже для глядачів показуються лише короткі фрагменти боїв та не демонструються всі руйнування, зроблені російською армією. Сама режисерка неодноразово стверджувала, що за час перебування в частині не помічала жодних злочинів. Зокрема, Анастасія Трофимова в одному із інтерв'ю сказала: *«...Мені здається, що зараз не можна вибирати якусь сторону. Якщо ви виберете сторону,*

ви за війну. Ви за війну або з цієї сторони, або з іншої. А я – за мир. І мені б хотілось, щоб ми бачили одне в одному людей» [7].

Ця кінострічка викликала чимале обурення серед української спільноти не лише безпосередньо в Україні, але й на території Канади. Продюсерка українського документального фільму «Пісні землі, що повільно горить» Дар'я Бассель прокоментувала фільм, випущений росіянку, як маніпулятивний, адже він спрямований на виклик почуття жалості до російських військових.

Як сказала Д. Бассель у своєму дописі в соцмережах: *«Ви відчуєте жалість до людей, які помирають у фільмі, і до тих, хто оплакує своїх близьких. І ви повинні – якщо ви нормальна людина – ви повинні відчувати жаль, смуток та емоції. Однак також важливо пам'ятати, що ці люди приєдналися до армії, яка вторглася в незалежну країну, багато з них зробили це добровільно, як ми дізнаємося з фільму»* [5].

Кремль використовує кіноіндустрію для поширення дезінформації не лише в російсько-українській війні. Росія застосувала кінематограф для підміни понять та формування ідеологічних наративів в гібридній війні проти Сакартвело, тобто Грузії.

Через пів року після завершення відомої П'ятиденної війни, російська компанія випустила в прокат фільм «Олімпіус Інферно» [3]. Іншим варіантом для назви є «Олімпійське Пекло», що відображає паралель між періодом ведення бойових дій та проведенням Літніх Олімпійських ігор. Це дає змогу зробити висновки про те, що назву фільму обирали з особливою увагою, додаючи негативну складову. Ціль вказаного прийому – посилення емоційного впливу на громадську думку.

Сама кінострічка є бойовиком із елементами драми, що нібито повинна висвітлювати проблематику збройного конфлікту в Південній Осетії. За сюжетом, це історія про американського ентомолога та російську журналістку, які поїхали у вищевказаний регіон з метою зйомки документального фільму про рідкісного метелика, проте вони потрапляють у вирій військових дій. Пропагандисти подають цей кінопроект як фільм, заснований на реальних подіях, що зосереджений на «воєнних злочинах грузинських військових» та «геноцид осетинів», а зокрема «приховування злочинів Грузії західними ЗМІ».

Отже, кінематограф широко використовують для поширення пропаганди та створення емоційних асоціацій, що мають на меті

спаплюжити сприйняття дійсності у глядачів. Протягом десятиліть Росія використовує мовну маніпуляцію в кіно як інструмент інформаційної війни, адже легше маніпулювати суспільством через прості та відомі їм речі, тобто через те, що вважається «близьким до народу». Кінострічки про російсько-українську та російсько-грузинську війни транслювались не лише в кінотеатрах, але й на звичайному телебаченні, аби більша кількість людей могла бути піддана впливу. Хоча в Італії пропагандистські фільми показували лише в театрах, навколо таких подій створювався ажіотаж, що дозволяло охопити більшу аудиторію та забезпечити ширше обговорення.

Отож, кінематограф є одним з найбільш впливових інструментів для управління масовою свідомістю. Через нього верхівки влади не лише передають потрібну інформацію, але й, впливаючи на емоції цільової аудиторії, формують уявлення про реальність. У результаті це стає частиною колективної пам'яті та суспільного сприйняття дійсності, що робить кіноіндустрію вагомим елементом в мовних маніпуляціях, зокрема у формуванні ідеологічних та імпералістичних наративів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горлач П. В Італії планують показати продагандистські фільми Russia Today: держкіно закликає скасувати прокат. *Суспільне Культура*. URL: <https://suspilne.media/culture/921161-derzokino-zaklikae-skasuvati-pokazi-propagandistskih-filmiv-rosijskogo-virobnictva-v-italii/> (дата звернення: 07.02.2025).

2. Донбас.Реалії. Як Росія атакує Італію дезінформацією через фільми про війну проти України. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-italia-propaganda-viyny/32902877.html> (дата звернення: 07.02.2025).

3. Кромф І. Повнометражні снаряди війни: як Росія використовує кінематограф у пропаганді. *Суспільне Культура*. URL: <https://suspilne.media/culture/266695-povnometrazni-snaradi-vijni-ak-rosia-vikoristovue-kinematograf-u-propagandi/> (дата звернення: 07.02.2025).

4. Стратегії мовного маніпулювання у виступах політичних лідерів : наукова студентська робота. 30 с. URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp->